

Thisted Præsteembede til 1864

Af P. L. Hald

FRA TIDEN før Reformationen kendes kun Navnene paa 2 Præster i Thisted. - Den 26. Maj 1367 var "*Augho sacerdes de Tystah*", d.v.s. Aage, Præst, i Thisted, sammen med en Del andre Mænd i Anledning af, at Ridder Bo Høg og hustru tilskøder Kongen sine Ejendomme i Hassing herred, saaledes Ørum og flere andre Gaarde.

Den 10. Maj 1472 var *Jesper Lauritzen* Sognepræst i Thisted; han nævnes i Anledning af et Sognevidne vedrørende Messe- og Gudstjeneste ved de 3 Sognekirke r paa Østholmen (Hjardemaal, Kaastrup og Østerild).

Om hvem der har været den første lutherske Præst, har der hersket lidt Usikkerhed. I en Fortegnelse over Præsterne i Kirkens Regnskabsbog 1700-1732 begynder Rækken med Herr Rasmus; men han kan ikke være den første. I Wibergs Præstehistorie anføres Oluf Libert som Præst, hvilket sikkert skyldes en Misforstaaelse, da han 1529 var Sognepræst til Resen og Skive og 1540 i Viborg. At hans Navn er blevet knyttet til Thisted, skyldes sikkert, at han overfor Borgmester og Raad optraadte paa kgl. Sekretær Korfitz Ulfeldts Vegne i Anledning af, at Kirkens Regnskab var blevet tilbageholdt. 1556 havde han en Proces om Vorninggaard i Nors Sogn, som han havde i Forlening, saa hans Navn har utvivlsomt nemt kunnet sættes i Forbindelse med Thisted.

1. *Thomas* er den første, der efter Reformationen med Sikkerhed vides at være Præst i Thisted. 1546 boede han i det Gildehus, som Kong Kristian den Tredie forærede Byen til Raadhus. Det "laa sønden op til Kirkegaarden", men hvor Præsten saa for Fremtiden skulde bo, findes der ved denne Lejlighed ikke Anvisning om.

2. Det var altsaa ikke mærkeligt, at den næste Præst i Rækken, *Rasmus Olufsen*, i sin Indberetning 1555 beklagede, at han ingen Residens eller Avl havde. Han boede nemlig i et lille Hus, som Borgerne og Kirken gav ham Tilladelse til at bygge paa Kirkens Jord. Til Huset hørte kun 1 Td. Bygsæde og ingen anden Jord. Han oplyser, at "Tiisted bisgaard" er den rette Præstegaard, men blev frataget Embedet i "Bispernes Tid". Iøvrigt havde han en Tiende af 44 Gaarde og 50 Bol. Korntienden beløb sig til 3½ Læst Byg, 1 Pund Rug og 1½ Læst Havre. Kvægtiende udgjorde 15 Lam og Tiendepenge 1½ Mark, Offerpenge 15 Mark og Husfolk 6 Mark. Samtidig fremsætter han Ønske om, at "hand maatte fange thend liiden sogen kaldes Tiistelsted til sin underholdning". Præsten i Tilsted var dengang Herr Chresten, der klagede sig jammerligt over sit Embede. Hvortil han blev forflyttet, vides ikke, og om Rasmus Olufsen fik sit Ønske opfyldt, er ikke klart; men hans Efterfølger havde begge Embeder.

3. *Anders Nielsen* blev hans Efterfølger. Om ham findes ingen Oplysninger udover, at han 1574 afgiver en Indberetning om Rektor ved Latinskolen, som Byens Borgere nødig vilde miste.

4. *Jørgen Lauritzen Riber*, c. 1575-1602, Provst over Hundborg Herred 1580. Han var Søn af Laurits Nielsen Riber, der var Biskop over Vendelbo Stift 1554-1557, som blev til Aalborg Stift, mens han var Embedets Indehaver.

J. L. blev ⁴/₈ 1576 i Ribe viet til Elisabeth, Datter af Jens Pedersen Grundet. Endelig lykkedes det for Præsteembedet at faa en Gaard. Ligesom de foregaaende Præster klagede han over, at Embedet ingen Gaard havde, men maatte leje sig Hus og Vaaning. I sit Andragende til Kongen gør han opmærksom paa, at i Byen laa Bispegaarden, der engang tidligere havde været Præstegaard. Lensmanden Godske Brochenhuus var villig til at overlade Gaarden til Præsteembedet, og i det kgl. Brev, dat. ¹⁰/₃ 1579, bevilges og tillades, at Mester Jørgen Lauritzen og hans Efterkommere, Sognepræsterne, "maa og skulle herefter til evig Tid nyde, bruge og beholde forne Bispegaard med sin Bygning og Ejendom udi Længden, Bredden, som den nu begreben og forefunden er".

Den Gaard, som var Præstegaard til 1857, er det nuværende Kompleks, der ligger langs med Torvegade mellem Storegade og Lille Torv.

5. *Jørgen Andersen Klyne* (Klønne) 1602-c. 1613, Provst 1610. Om hans Efternavn er der nogen Uenighed. Wiberg halder ham Pedersen; men her følges Kirkens Regnskabsbog. Gift med Anna Jespersdatter. Han havde tidligere været Præst i Hamrudslev, Vennebjerg Herred i Vendsyssel, "men gik fra Kaldet dér, fordi Lensmanden paa S. Sejlstrup satte ham haardt efter". (Lensmanden var Fru Ingeborg Skeel til Vorgaard).

6. *Palle Knudsen*, c. 1613, død c. 1616, Søn af Præsten Knud Pallesen, Gjørl, g. m. Formandens Enke. Han var Rektor ved Latinskolen i Aalborg og modtog ¹¹/₁₁ 1613 et Brev fra 8 Thisted-Borgere med Anmodning om at komme til Byen "og lade Eder høre her udi Kirken af Prædikestolen, om Eders Lejlighed sig saa kan begive". Han blev valgt til Præst, og i et Brev, dat. ¹³/₂ 1613, takker han for Valget og skriver bl.a.: "Jeg skal næst Guds Hjælp saa forholde mig mod Eder alle og enhver og den ganske Menighed, at I intet skal have mig i nogen Maade med rette at beskylde, det Gud andet forbyde".

7. *Sveder Paulsen Kitting*, 1616-1643, Provst i Hundborg Herred. Student fra Aalborg, studerede i Wittenberg 1614-1616. Rektor i Aalborg, g. m. Barbare Nielsdatter Rosenberg 1617.

I en Fortegnelse over Rektorerne ved Katedralskolen i Aalborg hedder det om ham: "Magister Svederus Paulsen Kitting fra Aalborg var i sine Ungdomsaar af et noget flygtigt Sind og var i Ud landet i nogen Tid knyttet til et Jesuiterkollegium, men vendte dog senere tilbage til en noget fornuftigere Tankegang". 1637 optog han et Udsagn af Eleverne ved Thisted Latinskole om deres Rektor, Jakob Pedersens Forsømmelser.

I Thisted Kirke findes et Epitafium over ham og hans Hustru, der efter Kittings Død blev gift med Ridefoged Peder Madsen til Ørum Slot, hvis Billede ogsaa findes paa Epitafiet.

1608 og 1620 blev Thisted hærged af Ildebrande, og ved den sidste Brand "blev Præstens Residens afbrændt", og "da ingen Hjælp til Bygning igen kunde efter Anmodning bekommes til haffve, er af Sognepræsten ibid.

(foruden Kirkens) anvendt til Præstegaardens Bygning over 300 Daler, som med rigtig Regnskab er at bevise”.

8a. *Anders Nielsen Heeboe*, 1643-1692. Han var Søn af Niels Andersen til St. Hebo, Janderup Sogn (ved Varde) og Anna Nielsdatter. Student fra Ribe 1638, Baccalaur 1640. Aflægger Ed som Rektor ved Varde Skole ²⁷/₆ 1643. Bliver samme Aar Præst til Thisted-Tilsted. Magister 1647.

Han skal her nævnes som den første Præst, der førte Kirkebog i Thisted; den begynder med Aaret 1649. Iøvrigt var han Præst her ”udi 49 samfulde Aar”, dog med en enkelt kortvarig Afbrydelse. Han var ikke nogen helt almindelig Mand, vel et stort Stykke af en Kværlant, saa hans Eftermæle er just ikke det smukkeste. Han skildres som ”stridig, trættekjær, egensindig og selvraadig”. Saaledes overfaldt han Præsten i Nørhå, Chr. Sørensen Hjortsvang, i dennes eget Hjem; 1656 blev han straffet for Slagsmaal. Han undlod endvidere i Kirkebønnen at bede for Kongen, og faa Aar efter kom han i Klammeri med Kapellanen og blev 1674 afsat fra sit Embede; men ved en Højesteretsdom tilgav Kongen ham og lod ham igen faa Embedet. Alle de Biskopper, han havde med at gøre i sin Embedstid, var han uartig mod, saa det er ikke noget opbyggeligt Indtryk, man faar af hans Livsførelse. - Paa hans Tid var ”Residensen”s, Præstegaardens, Bygninger en Del forfaldne, hvorfor han forsøgte at faa Midler til Istandsættelse. Byen mente, at det ikke vedkom den, ”undtagen Ralingshusene, hvor jeg haver min Studier Kammer”. Det lykkedes ham dog fra forskellige Sider 1663 at faa Midler til Istandsættelse. 1690 oplyses det, at Præstegaarden er Kirkens; den bestaar af et Ralingshus, en liden Heste- og Kostald, et Tørvehus, en liden Lade og Urtehave. Foruden Præstegaarens Jord bruger Præsten Degnejorden og betaler Degnen 4 Tdr. Byg. Kan saa ialt 2 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre, og en god Del af Jorden skal ligge ud til Kvægets Græsning. Præsten maatte iøvrigt leje en Lade til sit Tiendekorn, da Borgerne tilbød Tiende i Naturalier.

9. Magister *Oluf Jensen Bjørn*, ¹⁹/₁₁ 1692 - susp. 1696, afsat ²⁶/₂ 1698. Han var født ¹/₅ 1648 i Frederikshald af Købmand Jens Sørensen Bjørn og Ane Olesdatter Dorf. Student 1666, Baccalaur. 1668, i 3 Aar Decanus paa Valkendorffs Kollegium, cand. theol. 1670 med 1. Kar. Hans Demisprædiken blev anset for særdeles fortrinlig. - I 1670 blev han Konrektor ved Latinskolen i Aalborg; 1671 tog han Magistergraden. Han var saaledes en velbegavet og kundskabs rig Mand; men hans Optræden hæmmedes af hans stridbare og stejle Sind, og hertil kom, at han i Slægtsarv havde faaet et degenereret Nervesystem.

I Aalborg blev han straks uenig med Rektoren, og da denne blev afskediget, var Oluf Bjørn i flere Aar fungerende Rektor. I 1685 tager han imidlertid sin Afsked, og saa hører man ikke noget til ham, før han i 1692 bliver Sognepræst til Thisted-Tilsted. Her var paa dette Tidspunkt forefaldet nogle Tilfælde af en hysterisk Besættelse, hvilket han til at begynde med, da man søgte hans Raad, ansaa for betydningsløs og ikke agtede videre paa. Men først paa Aaret 1696 kom han til den Overbevisning, at der forelaa en virkelig Besættelse af Djævelen, og da Epidemien greb om sig, arbejdede han ud fra den lutherske Kirkes Anskuelse om saadanne Besættelser. Han er altsaa ikke Ophavsmand til Besættelsen, men hans delvis misforstaaede Iver samt en

Del hermed følgende forskellige uheldige Forhold førte til, at han ved Højesteretsdom 1698 fradømtes sit Embede, fra hvilket han i Forvejen var suspenderet, og efter en Tid at have siddet i Fængsel forvistes han fra Kongens Riger og Lande. Under hans Suspension fungerede Magister Holger Schandorph som Sognepræst; han tog iøvrigt ogsaa aktivt Del i Besættelsen.

10. *M. Sixtus Adamsen Aspach*, 1698-1705, Provst 1703. Født i KØbenhavn ³/₁₂ 1672, Søn af Chirurgen A. Daniel Adamsen og Cathrine v. Møinichen. 1701 androg Amtmand R. v. Gersdorff om, at en tysk Prædiken maatte holdes i Thisted Kirke, ”ham og hans Hustru til Behag”, saafremt de kunde overtale Sognepræsten til at paatage sig denne Umage. Om dette skete, er ikke oplyst. 1705 forflyttet til Fru Kirke i Aalborg.

11. *M. Johannes Hansen Dauw*, 1705-1707. Han var Søn af Silkehandler H. Dauw og Alhede Hansdatter Kaalund og født i KØbenhavn. Hustru Agnes Cathrine Grøtter. Han skrev adskillige Digte i den Tids Stil, og i et saadant henvendte han sig til Kong Frederik den Fjerde med Anmodning om at faa Kirketaarnet repareret og forsynet med Spir. Han udgav ”Lystmad eller Forældre- og Børne-Confect”. Forflyttedes til Ø. og V. Hersted paa Sjælland.

12. *Frederik Christian Ulriksen Schnell*, 1707-1728. Søn af Præsten Ulrik Hansen Schnell, Sonderup, og Margrethe Christensdatter Wibroe. Han havde en svag Stemme og havde Vanskelighed ved at tale tydeligt, saa ingen kunde høre hans Prædiken, hvorfor han stadig havde Konflikt med Menigheden og Biskoppen, der uden Held søgte at faa ham forflyttet.

For en Forseelse blev han 1715 mulkeret med 66 Rdlr. 4 Mk., som henlagdes til Latinskolen. Der var flere Gange blevet bygget paa Præstegaarden for ret store Beløb, og Stiftsøvrigheden truede med, at Beløbet skulde erstattes Kirken, men for denne Gang eftergives deres selvraadige Omgang, men ”Sognepræsten Herr Fr. Schnell og Byfoged Ludvig Lem til nogen Afsoning og Kendelse derfor betale til Kirken sex Rigsdaler, og at sligt aldrig maa ske”.

13. *Peder Nielsen Cortsen*, 1728- død ¹⁶/₂ 1761. Søn af Købmand N. Sørensen og Anna Pedersdatter i Aalborg. Hans Hustru Charlotte Sixtusdatter Aspach. Cortsen skænkede 1743 et Hus med Ejendom til Thisted Skolevæsen. Iøvrigt skete der under hans Virksomhed ingen særlige Forhold ved Embedet.

14. *Christian Riise Brodersen Brorsen*, 1761- død ¹²/₃ 1765. Søn af Biskop Brorsen, Aalborg. Gift med Dorothea Christine Andreasdatter Winding fra Ve stervig. Ved Brandtaxation 1761 var ”Sognepræstens Residence, Publique Bygning”, som var teglhængt, vurderet til 1110 Rdlr.

15. *Johannes Nicolajsen Brorsen*, 1765- død ²⁴/₉ 1772. Søn af Nicolai Brodersen Brorsen i Bedsted, Aabenraa Amt.

Gift 1. med Sophie Christine Fabricius. Gift 2. med Frederikke Sophie Frederiksdatter Quist. ”Han fik et hæderligt Eftermæle”.

16. *Johan Georg Pedersen Smith*, 1772-1789. Søn af Justitsraad P. Lauritsen Smith, Kommitteret i Rentekammeret, og Cathrine Berg. - Gift med Marie Sophie Ziervogel.

Han har i Kirkebogen skrevet mange oplysende Noter, der giver Bidrag til Byens Historie. Hans svækkede Helbred var Aarsag til, at han tog Afsked fra sit Embede 1789. Han døde $13/3$ 1791 paa Gaarden Ulstrup. Epitafium i Tilsted Kirke.

17. *Christian Ehrenfried Carstensen*, 1789- død $12/6$ 1831. Provst 1791, Amtsprøbst 1812. Søn af Provst Jørgen Carstensen og Anna Chatriine Bohme. Gift med Anna Marie Schytte. Han var en dygtig Administrator og udfoldede stor Nidkærhed i sine Embedsforretninger. Saaledes styrede han paa fortrinlig Maade Kirkens Pengesager under de uheldige Pengeaar under Krigen 1807-14 og de følgende Aar. Stor Fortjeneste indlagde han sig ogsaa, da Skoleordningen 1814 skulde føres ud i Livet. - Som en ægte Søn af sin Tid var han Rationalist, og hans Dannelselse var udpræget klassisk, hvad der dog ikke paa nogen Maade hindrede ham i at vise Interesse og Deltagelse for de mange Mennesker, hans Embedsvirksomhed førte ham i Forbindelse med. Embedsbøgerne førte han med stor Nøjagtighed, og de var i en fortrinlig Orden. Ikke sjældent finder man i Kirkebogen ret udførlige Vedtegninger om Oplysninger, der indeholder udmærkede kultur- og personalhistoriske Oplysninger, selv i meget knappe Notater. En Øjenlidelse, der i hans senere Aar for det ene Øjes Vedkommende førte til Blindhed, hemmede betydeligt hans senere Embedsvirksomhed. Efter kun faa Dages Sygeleje døde han 12. Juni 1831.

18. *Jakob Samuel Hertel*, 1831-1837. Gift med Anna Charlotte Elisabeth Pedersen. Thisted Kirke modtog paa hans Initiativ adskillige Forskønnelser, ligesom Plantningen af den gamle Kirkegaard skyldes ham. Han har skrevet adskillige historiske Afhandlinger.

19. *Marcus Christian Vilhelm Michelsen*, 1837- død $20/6$ 1855. Provst 1837. Forældre: Kapellan ved Holmens

Kirke Hans Chr. Michelsen og Magdalene Elisa Holm. Gift 1. med Frederica Vilhelmine Faber. Ægteskabet opløst. Gift 2. med Marie Amalie Hansen. Under hans Virksomhed blev oprettet en Realklasse ved Borgerskolen, og Faartoft og Tingstrup Byers Skolevæsen blev fraskilt Købstaden. Kirken fik indvendig Dekoration. Han indviede $1/6$ 1841 det gamle Børneasyl, var fra 1838 Meddirektør for Snedsted Seminarium, og 1842 tilforordnedes han af Cancelliet til Medlem af Thisted Amsraad. - Planer om en ny Præstegaard, da den gamle efterhaanden var meget medtaget og laa paa et for Byens Forretningsliv noget uheldigt Sted, var under hans Virksomhed kommet frem. Men en Flytning oplevede han ikke; han døde efter flere Aars Svaghed 1855.

20. *Jens Paludan Møller*, 1855-1864. Hustru Charlotte Christine Tryde. Planerne om en ny Præstegaard fik sin endelige Løsning, og den nuværende bærer Aarstallet 1857. Den $17/11$ 1856 solgtes ved Auktion den gamle Gaard, der med Grund og Have var paa 4369 Kv.alen, i 3 Parceller for 18.050 Rdlr.

1857 indviedes en ny Kirkegaard, søndre Kirkegaard, og samtidig blev den nye Gade, Kirkegaardsvej, fra daværende Frederiksgade, nu Asylgade, anlagt. Pastor Paludan Møller var en betydelige, teologisk Forfatter. Fra Thisted forflyttedes han til Sjælland, hvor han døde 1899.

NØTER:

Erslev Repertorium - Wiberg: Dansk Præstehistorie - Thisted Kirkebøger - Kirkens Regnskabsbøger.

Ved denne Lejlighed gøres opmærksom paa, at Stiftets første lutherske Biskop, Peder Thomsen, der var Biskop 1587-1547, havde sin Bolig i Bispegaarden i Thisted i Tiden 1542- 1547, hvorefter han sine sidste Aar var Præst i Haverslev-Bejstrup.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1955, side 415-425)